

ПРОСПЕР МЕРИМЕ ТАМАНГО

Превод от френски: Ерма Гечева, 1979

chitanka.info

Капитан Лъоду беше добър моряк. Бе започнал като прост матрос, после бе станал помощник-кормчия. В Трафалгарската битка лявата му ръка бе счупена от парче дърво; ампутираха я, после го уволниха с добри атестации. Но той не можеше да бездействува и щом му се удаде случай, отново потегли на плаване като втори помощник-капитан на борда на един корсарски кораб. Парите, които получи от няколко плячки, му позволиха да си купи книги и да изучи теорията на мореплаването, което отлично познаваше на практика. След време стана капитан на триоръдеен корсарски двумачтов кораб с шестдесет души екипаж и моряците от каботажните кораби край Джързи още помнят неговите подвизи. Мирът го разочарова: през време на войната бе натрупал известно състояние, което се надяваше да увеличи за сметка на англичаните. Така че бе принуден да предложи услугите си на мирни търговци и понеже беше известен като решителен и опитен човек, веднага му повериха кораб. Когато търговията с негри бе забранена и онзи, който се занимаваше с нея, трябваше не само да умее да приспива бдителността на френските митничари, нещо не особено трудно, но и да избягва английските крайцери, а това бе най-рискованото, капитан Лъоду стана ценен човек за търговците на абанос^[1].

За разлика от повечето моряци, заемали дълго време низши чинове, у него нямаше оня дълбок страх от нововъведенията и оня дух на рутина, които обикновено не ги напускат и след като минат на висши длъжности. Напротив, капитан Лъоду пръв бе препоръчал на собственика на своя кораб да направи железни сандъци за съхраняване на водата. На неговия кораб белезниците и веригите, с които са снабдени съдове за пренасяне на негри, бяха изработени по нов начин и грижливо лакирани, за да не ръждясват. Но той най-много се прочу сред търговците на негри с един бриг^[2], построен под негово лично ръководство и предназначен за пренасяне на роби: лек платноход, тесен, дълъг като военен кораб, който при това можеше да побере голям брой негри. Нарече го „Есперанс“^[3]. Той реши пространствата между палубите да са тесни, вдадени навътре, високи само три стъпки и четири палеца, като твърдеше, че този размер позволява на робите със среден ръст да седят удобно, а защо им е да стават?

— Достатъчно ще стоят прави, като стигнат в колониите! — казваше Лъоду.

Негрите се нареждаха в две успоредни редици, опрени с гръб на стените, и между краката им оставаше празно място, което във всички други кораби за роби служи само за минаване. Лъоду измисли да настани и на това място негри, легнали напреко на първите. По този начин бригът побираше по десетина негри повече от останалите кораби със същия тонаж. В краен случай можеше да побере и повече; но трябва да сме човечни и да оставяме на негъра поне по пет стъпки на дължина и две на ширина, за да има място да се поразмърда, когато пътуването трае шест и повече седмици. „Защото — казваше Лъоду на собственика на кораба, за да оправдае тази своя либерална мярка — в края на краищата и негрите са хора като белите.“

„Есперанс“ потегли от Нант един петъчен ден, както по-късно си припомниха суеверните хора. Инспекторите, които най-внимателно огледаха брига, не откриха шест големи сандъка, пълни с вериги, с белезници и с желяза, наречени, не знам защо, тояги на справедливостта. Те не останаха изненадани и от огромните запаси вода, която „Есперанс“ трябваше да носи, макар, според документите, да отиваше само до Сенегал да търгува с дървен материал и слонова кост. Вярно, че пътуването не е дълго, но най-сетне от много глава не боли. Ако настъпи безветрие, какво ще правят хората без вода?

Така че, добре запасен и снабден с всичко необходимо, „Есперанс“ потегли един петъчен ден. На Лъоду може би му се искаше да има по-здрави мачти; във всеки случай, докато командуваше кораба, те не му създадоха неприятности. Пътуването мина благополучно и „Есперанс“ скоро стигна до африканския бряг. Хвърли котва в река Жоал (ако не се лъжа) по време, когато английските крайцери не надзираваха тази част на брега. Местните търговски посредници веднага се качиха на кораба. Бригът бе пристигнал в най-благоприятен момент: прославеният воин и продавач на хора Таманго току-що бе довел на брега голям брой роби и ги даваше евтино, като човек, който чувства, че има сили и възможност да достави нова стока, щом една партида се разпродаде.

Капитан Лъоду нареди да го откарат на брега и отиде да направи посещение на Таманго. Намери го в набързо построена нарочно за него сламена колиба; там бяха двете му жени и неколцина дребни търговци и надзиратели на роби. Таманго се беше наконтил за срещата с белия капитан. Беше облечен в стара униформена синя куртка, върху

която още личаха ефрейторски нашивки; но на раменете му висяха по два златни еполета, закрепени на същото копче, и се мятаха един отпред и един отзад. Понеже нямаше риза, а куртката беше възмалка за такъв висок човек, между белите ревери на куртката и гащетата от гвинейско платно се виждаше доста голяма ивица черна кожа, която изглеждаше като широк колан. На бедрото му висеше голяма кавалерийска сабя, вързана на кръста с въже, а в ръка държеше чудесна двуцевна пушка, английска марка. Така стъкмен, африканският воин мислеше, че по елегантност надминава и най-модно облечения парижки или лондонски младеж.

Известно време капитан Лъоду го гледа мълчаливо, а Таманго стоеше изпъчен като гренадир на парад пред чуждестранен генерал и се радваше на впечатлението, което смяташе, че произвежда на белия. След като го огледа с око на познавач, Лъоду се обърна към своя помощник и му каза:

— В Мартиника тоя юначага бих го продал поне хиляда екю, стига да го заведе здрав и читав.

Насядаха и един моряк, който знаеше малко йолофски^[4] език, започна да превежда. След като си размениха първите учтивости, един юнга донесе кошница с бутилки ракия; пиха и за да спечели благоразположението на Таманго, капитанът му подари красива медна барутница, украсена с релефен образ на Наполеон. Подаръкът бе приет със съответната благодарност, после излязоха от колибата, настаняха се на сянка пред бутилките ракия и Таманго даде знак да доведат робите, които му бяха за продан.

Пристигна цяла върволица хора, прегърбени от умора и уплаха. Вратовете им бяха стегнати в нещо като чатал, дълъг над шест стъпки, като двата края бяха съединени на тила с дървена пръчка. Когато такава върволица трябва да потегли, един от надзирателите слага на рамо дръжката на чатала на първия роб, а той поема чатала на човека непосредствено зад него; вторият хваща чатала на третия роб и така нататък. Трябва ли да спрат, първият от върволицата забива в земята острия край на дръжката на своя чатал и цялата редица застава на място. Разбира се, при това положение, със закачена на врата дебела пръчка, дълга шест стъпки, човек не може да мисли за бягство.

При всеки роб, който минаваше пред него, капитанът свиваше рамене — намираше мъжете мършави, а жените прекалено стари или

прекалено млади и мърмореше, че черната раса се изражда.

— Къде ги по-раншните! — казваше той. — Друго беше на времето. Жените бяха високи по пет стъпки и шест палеца, а четирима мъже можеха да въртят рудана на фрегата и да вдигат главната котва.

Но както критикуваше, той все пак си подбираще най-яките и красиви негри. За тях можеше да заплати по обикновените цени; за другите обаче искаше голямо намаление. От своя страна Таманго защитаваха интересите си, хвалеше стоката, казваше, че робите намаляват, а търговията става все по-опасна. Накрая определи цена не знам каква за робите, които белият капитан щеше да натовари на кораба си.

Когато преводачът предаде на френски предложението на Таманго, от изненада и възмущение Льоду едва не падна по гръб; после изръмжа някакви ужасни псувни и стана сякаш за да прекрати всякакъв пазарлък с такъв неразумен човек. Тогава Таманго го спря; но едва успя да го накара да седне. Отпушиха още една бутилка и възобновиха преговорите. Сега пък негрът намери предложенията на белия безумни и нелепи. Разкрещяла се, дълго спориха, пиха страшно много ракия; но ракията произвеждаше съвсем различно въздействие върху двете договарящи страни. Французинът колкото повече пиеше, толкова повече окастряше цените; а африканецът колкото повече пиеше, толкова повече отстъпваше. Така че, когато съдържанието на кошницата се изчерпа, стигнаха до споразумение: прости басми, барут, кремък за огниво, три бурета ракия, петдесет стари, поправени как да е пушки бяха дадени в замяна на сто и шестдесет роби. За да ратифицира договора, капитанът подаде ръка на Таманго, вече почти съвсем пиян. Робите веднага бяха предадени на френските моряци и те побързаха да им махнат дървените чатали и да им сложат железни вериги и белезници, което свидетелствува за превъзходството на европейската цивилизация.

Оставаха още тридесет роби — деца, старци, недъгави жени. Корабът беше пълен.

Таманго не знаеше какво да прави с тая марда и предложи на капитана да му я продаде срещу бутилка ракия парчето. Предложението беше съблазнително. Льоду си припомни, че бе видял на едно представление на „Сицилийска вечерня“ в Нант как във вече пълния салон влязоха неколцина доста едри и дебели хора и все пак

успяха да си намерят място за сядане благодарение на закона за свиваемостта на човешките тела. Така че избра двадесетте най-свестни от тридесетте останали роби.

Тогава Таманго поиска само по чашка ракия за останалите десет. Лъоду се сети, че децата плащат и заемат само половин място в обществения превоз. И взе три деца, но заяви, че не желае да приеме нито един негър повече. Като видя, че му остават още седем роби, Таманго грабна пушката и се прицели в една жена, която беше най-отпред; тя беше майка на трите деца.

— Купувай я — рече той на белия — или ще я убия; чашка ракия или ще стрелям.

— Че за какво ми е? — отвърна Лъоду.

Таманго стреля и робинята падна мъртва на земята.

— Хайде следващият! — викна Таманго, като се целеше в един прегърбен старец. — Чаша ракия или...

Една от жените на Таманго бутна ръката му и куршумът не улучи. Тя бе познала в лицето на стареца, когото мъжът ѝ щеше да разстреля, един „трио“ или магьосник; той ѝ бе предсказал, че ще стане царица.

Таманго, който беше побеснял от изпитата ракия, вече не се владееше и като видя, че се противопоставят на волята му, грубо удари жена си с приклада на пушката; после се обърна към Лъоду.

— На — рече той, — подарявам ти тая жена.

Беше красива. Лъоду я погледна усмихнато, после я улови за ръката.

— Все ще намеря къде да я сместя — каза той.

Преводачът беше състрадателен човек. Той даде една картонена табакера на Таманго в замяна на шестте останали роби. Освободи ги от чаталите и ги пусна да вървят, където видят. Те веднага побягнаха, едни насам, други нататък, без да знаят как ще стигнат до родното си място, което беше на двеста левги от брега.

В това време капитанът се сбогува с Таманго и се зае да натовари колкото се може по-бързо кораба. Не беше разумно да се бавят по реката; крайцерите можеха да се върнат и затова искаше да потегли още на другия ден. А Таманго легна на сянка в тревата да си отспи и да изтрезнее.

Когато се събуди, корабът вече бе вдигнал платната и плуваше по течението на реката. С още замаяна от вчерашното пиянство глава Таманго повика жена си Айше. Отвърнаха му, че Айше имала нещастieto да скърши волята му и той я подарил на белия капитан, който я отвел с кораба. Като чу това, Таманго се смая и започна да си удря главата, после си взе пушката и понеже реката правеше много завои, преди да се влее в морето, изтича по най-прекия път до едно малко заливче, на половин левга от устието. Надяваше се, че там ще намери някаква лодка и ще настигне брига, които неминуемо щеше да се забави поради криволиците на реката. И не се излъга. Успя да се метне в една лодка и настигна търговеца на роби.

Льоду се изненада, когато го видя, но още повече се изненада, когато чу, че иска жена си.

— Даденото не се връща — отвърна той и му обърна гръб.

Негрът настоя, предложи да върне част от предметите, които бе получил в замяна на робите. Капитанът се изсмя, каза, че Айше е много добра жена и че иска да я задържи. Тогава клетият Таманго зарони едри сълзи и почна да вие от мъка, сякаш жив го деряха. Той ту се въргаше по палубата, като зовеше милата си Айше, ту блъскаше главата си в дъските, сякаш искаше да се убие. Все така безстрастно капитанът му сочеше брега и му правеше знак, че е време да си върви; но Таманго продължаваше. Напразно.

През време на този спор помощник-капитанът на „Есперанс“ рече на капитана:

— Тая нощ ни умряха трима роби; има място. Защо да не вземем тоя юначага, той струва повече от тримата мъртви.

Льоду размисли, че за Таманго може да получи хиляда екю, че сегашното пътуване, което се очертаваше много доходно, навярно ще му бъде последно и най-сетне, че е натрупал достатъчно богатство и понеже вече ще се откаже от търговията с роби, няма значение дали ще остави на гвинейския бряг добро или лошо име. Пък и наоколо беше пусто и африканският воин — напълно предоставен на неговата воля. Въпросът беше само как да му се отнеме оръжието, защото да се опитат да го заловят, както беше въоръжен, щеше да бъде опасно. Така че Льоду му поиска пушката уж да я разгледа и да прецени дали струва колкото хубавата Айше. Вдигна ударника, извади капсула и изсипа барута. Помощник-капитанът от своя страна се зае със сабята; и тъй

като Таманго остана без оръжие, двама силни моряци се хвърлиха върху него, събориха го по гръб и се заловиха да го връзват. Чернокожият героично се съпротивляваше. След като се съвзе от първата изненада, въпреки неизгодното си положение, дълго се бори с двамата моряци. Благодарение на необикновената си сила успя да се изправи на крака. С един юмрук събори човека, който го държеше за яката; остави парче от дрехата си в ръцете на другия моряк и разярен се спусна към помощник-капитана, за да издърпа сабята си от ръцете му; той обаче го удари с нея по главата и му нанесе широка, но не много дълбока рана. Таманго падна за втори път. Веднага здраво му вързаха краката и ръцете. Докато се защищаваше, надаваше гневни викове и се мятеше като глиган, попаднал в примка; но когато видя, че всяка съпротива е излишна, затвори очи и вече не продума. Само силното му ускорено дишане показваше, че още е жив.

— Ей да му се не види! — извика капитан Лъоду. — Негрите, които ни продаде, хубаво ще се посмеят, като видят, че и той е станал роб. Сега ще разберат, че има провидение.

В това време кръвта на нещастния Таманго изтичаше. Добросърдечният преводач, който предния ден бе спасил живота на шестимата роби, се приближи до него, превърза раната му и му каза няколко утешителни думи. Не знам какво му е говорил. Негърът остана неподвижен като труп. Наложиха се двама моряци да го отнесат като денк в склада на мястото, определено за него. В продължение на два дни отказа да яде и пие; почти не отвори очи. Другарите му по пленничество, преди негови пленници, го погледнаха с тъпа изненада, когато се появи сред тях. Но той до такава степен още им вдъхваше страх, че нито един не се осмели да отиде да наругае в нещастиято този, който беше причина за собственото им нещастие.

Благодарение на попътен вятър откъм сушата корабът бързо се отдалечаваше от африканския бряг. Понеже вече не се боеше от английския крайцер, капитанът мислеше само за огромните печалби, които го очакваха в колониите, накъдето се отправяше. Неговото абаносово дърво не търпеше аварии. Нямаше заразителни болести. Само дванадесет негри, и то най-слабите, бяха умрели от жегата; това нямаше значение. Капитанът реши всеки ден да изкарва робите си на палубата, така че стоката му да страда колкото се може по-малко от уморителното пътуване. Разпределени на три групи, нещастниците

излизаха едни след други в определения час, за да се нагълтат с чист въздух за целия ден. Въоръжени до зъби, моряците от екипажа ги надзираваха, за да не би да се разбунтуват: впрочем не им сваляха напълно веригите. От време на време един моряк, който свиреше на цигулка, им даваше концерт и тогава беше странно човек да гледа черните им лица, обърнати към музиката — постепенно изразът на тъпа потиснатост изчезваше, те започваха да се смеят гърлено и да пляскат с ръце, доколкото веригите им позволяваха. Упражнението е необходимо за здравето; затова една от здравословните мерки на капитан Лъоду беше често да кара робите да танцуват, както конете се разтъпкват при дълго пътуване с кораб.

— Хайде, деца, играйте, веселете се — казваше капитанът с гръмовит глас и плющеше с дългия камшик като за пощенски коне.

И нещастните негри започваха да скачат и да танцуват.

Известно време раните на Таманго не му позволяваха да излиза. Но един ден той най-после се появи на палубата; гордо вдигнал глава сред плахата тълпа роби, той хвърли тъжен, но спокоен поглед към огромния воден простор, който заобикаляше кораба, после се излегна или по-скоро се отпусна върху дъските на палубата, без дори да нагласи веригите си така, че да му бъде по-удобно. Седнал на задната част на палубата, Лъоду спокойно пушеше лула. Застанала до него без вериги, облечена в изящна синя памучна рокля, обути в красиви марокенови пантофки, Айше държеше табличка с напитки, готова да му налива. Явно бе, че тя изпълнява важна длъжност при капитана. Един негър, който ненавиждаше Таманго, му кимна да погледне нататък. Таманго обърна глава, съзря я и извика; стремително скочи и изтича към задната част на палубата, преди дежурните моряци да успеят да осуетят едно толкова ужасно нарушение на корабната дисциплина.

— Айше! — извика той с гръмовит глас и Айше ужасено изпищя. — Да не мислиш, че в страната на белите няма Мама Джумбо?

Моряците го догониха с вдигнати тояги; но скръстил ръце, сякаш безчувствен, Таманго спокойно се върна на мястото си, докато, обляна в сълзи, Айше изглеждаше като вкаменена от тези тайнствени думи.

Преводачът обясни какво е страшният Мама Джумба, чието име бе достатъчно, за да предизвика такъв ужас.

— Това е страшилището на негрите — рече той. — Ако някой мъж се бои да не би жена му да направи това, което много жени вършат както във Франция, така и в Африка, той я заплашва с Мама Джумбо. Аз лично съм виждал Мама Джумбо и разбрах хитрината; но черните, нали са простовати, не се досещат. Представете си, една вечер жените се забавляваха, танцуваха — правеха „фолгар“, както те казват на своя език, и изведнъж от една малка, гъста, тъмна горичка се зачу странна музика, но не се виждаше някой да свири; музикантите бяха скрити зад дърветата. Имаше тръстикови свирки, дървени барабанчета балафо и китари, направени от половин катуни. Всичко това издаваше толкова жални звуци, че и дяволът да се натъжи. Щом чуха тази песен, жените се разтрепериха; искаха да побегнат, но мъжете не ги пускаха; те си знаеха защо. Изведнъж от горичката излезе една огромна бяла фигура, висока като мачта, с глава като шиник, с очи като отвора за главната котва и с дяволска муцуна; отвътре светеше. Това нещо запристъпя бавно, бавно и спря на половин кабелт^[5] от горичката. Жените се развикаха:

— Това е Мама Джумбо!

Кряскаха като продавачки на стриди. Тогава мъжете взеха да ги заплашват:

— Хайде, никаквици, кажете дали сте седели мирни; ако излъжете, ей го Мама Джумбо, живи ще ви изяде.

Някои по-прости си признаха и тогава мъжете им ги набиха, та пушек се вдигна.

— А каква беше тази бяла фигура, тоя Мама Джумбо? — запита капитанът.

— Ами какво! Някакъв шегаджия; увил се беше в бял чаршаф и вместо глава носеше издълбана тиква, вътре с една запалена свещ, забучена на дълъг кол. Това е цялата хитрост; за да изплашиш черния, няма нужда от кой знае колко ум. Впрочем тая измислица с Мама Джумбо не е лоша и на мене много ми се ще и жена ми да вярва в него.

— Моята — рече Лъоду — от Мама Джумбо няма страх, ама я е страх от Мартин Бастуна, и си знае как ще я наредя, само да рече да ми скрои нещо такова. Ние от рода Лъоду не си поплюваме; макар едната ми ръка да я няма, другата здраво върти каиша. А пък на оня ваш негодник, който говори за Мама Джумбо, му кажете да се държи както

трябва и да не плаши майчицата, иначе така ще му начеша гърба, че черната му кожа ще стане червена като сурова пържола.

След тези думи капитанът си слезе в каютата, прати да повикат Айше и се опита да я утеши; но нито с ласки, нито дори с бой, защото в края на краищата търпението на човека се изчерпва, успя да успокои красивата негърка; потоци сълзи се лееха от очите ѝ. Капитанът се върна на палубата в лошо настроение и се скара на дежурния офицер заради нарежданията, които той тъкмо даваше на кормчията.

През нощта, когато почти целият екипаж бе дълбоко заспал, дежурните чуха отначало плътна, тържествена, зловеща песен, която долиташе отдолу, после ужасно пронизителен женски писък. Веднага след това из целия кораб се разнесе дебелият глас на Лъоду, който взе да ругае и да заплашва, и плющенето на страшния му камшик. Миг по-късно всичко стихна. На другия ден Таманго се появи на палубата с изранено лице, но със същия горд и решителен израз.

Щом го забеляза, Айше стана от мястото си на задния край на палубата, където седеше до капитана, бързо изтича до Таманго, коленичи и му каза с израз на едва сдържано отчаяние:

— Прости ми, Таманго, прости ми!

Таманго я гледа втренчено в продължение на една минута, после, като забеляза, че преводачът е далеч, изрече:

— Пила!

И легна на дъските гърбом към Айше. Капитанът строго ѝ се скара, дори ѝ залепи няколко плесници и ѝ запрети да говори на бившия си съпруг; но съвсем не подозираше съдържанието на краткия разговор между двамата и не зададе никакъв въпрос във връзка с него.

Междувременно, докато седеше затворен заедно с останалите роби, Таманго денонощно ги подтикваше да направят смело усилие, за да си възвърнат свободата. Говореше им колко малобройни са белите, обръщаше им внимание на растящото нехайство на пазачите им; освен това, без да доизяснява, казваше, че ще успее да ги върне в страната им, хвалеше се с познанията си в магическите науки, по които черните много се увличат, и заплашваше с отмъщението на дявола онези, които откажат да му помогнат в неговото начинание. В речите си той си служеше само с диалекта фулбе, който повечето роби знаеха, но преводачът не разбираше. Славата на оратор, навикът, който робите имаха да се боят от него и да му се покоряват, великолепно

подпомагаха красноречието му и най-сетне черните започнаха да го молят да определи деня на тяхното освобождение много преди той да бе сметнал, че е в състояние да осъществи делото си. На съзаклятниците Таманго отговаряше неопределено, казваше, че не е дошло времето и че дяволът, който му се явявал насън, още не го е предупредил, но те трябва да бъдат готови при първия знак. Същевременно не пропускаше да изпитва бдителността на пазачите. Веднаж един моряк бе оставил пушката си, опряна на планшира^[6], и усмихнато наблюдаваше стадо летящи риби, които следваха кораба; Таманго взе пушката и започна да я върти в ръцете си, като смешно подражаваше на движенията, които бе виждал да правят моряците по време на упражнения. След малко му издърпаха пушката, но той разбра, че би могъл да вземе пушка, без незабавно да събуди подозрение; и че, когато настъпи часът да си послужи с оръжие, ще трябва да бъде необикновено безстрашен онзи, който се реши да му го изтръгне от ръцете.

Веднаж Айше му подхвърли сухар и му направи знак, който само той разбра. В сухара имаше малка пила; от този инструмент зависеше успехът на заговора. Отначало Таманго изобщо не показва пилата на другарите си; но когато се стъмни, зашепна неразбираеми думи, които съпровождаше със странни движения. Постепенно се оживи, започна да надава викове. Ако човек следеше различните интонации на гласа му, щеше да си помисли, че разговаря с някакво невидимо същество. Робите се разтрепериха, вече не се съмняваха, че в този миг дяволът е сред тях. Таманго приключи сцената, като нададе радостен вик.

— Другари — възкликна той, — духът, на когото бях направил заклинание, най-сетне ми даде обещаното и аз държа в ръцете си оръдието на нашето освобождение. Сега ви трябва само малко смелост и вие отново ще бъдете свободни.

Той подаде на съседите си да пипнат пилата и хитрината му, колкото и да беше проста, успя да подведе хората, които бяха още по-прости.

След дълго чакане настъпи великият ден на отмъщението и освобождението. Свързани с тържествена клетва, след също така тържествено съвещание съзаклятниците съставиха план за действие. Най-решителните, начело с Таманго, когато им дойде редът да се качат на палубата, трябваше да отнемат оръжието на пазачите си; неколцина

други щяха да отидат до каютата на капитана да вземат пушките, които се намираха там. Онези, които до това време са успели да изпият веригите си, трябваше да започнат нападението; но въпреки че упорито работиха в продължение на няколко нощи, повечето роби все още не бяха в състояние да участвуват дейно в акцията. Затова трима здрави негри бяха натоварени да убият човека, който носеше в джоба си ключа на оковите, и веднага да отидат и освободят другарите си.

Този ден капитан Лъоду беше в прекрасно настроение, противно на обичая си той прости на един юнга, който заслужаваше бой с камшик; похвали дежурния офицер за маневрите му, заяви на екипажа, че е доволен и че в Мартиника, където скоро щяха да стигнат, всеки моряк ще получи награда. И моряците взеха да си мислят как ще употребят наградата. Тъкмо мечтаеха за мартиниканска ракия и за цветнокожи туземки, когато на палубата изведоха Таманго и останалите съзаклятници.

Те се бяха постарали да изпият оковите си така, че да не личи и само с едно леко усилие да могат да ги счупят. Впрочем толкова гръмко чаткаха веригите, сякаш бяха двойно по-тежки. След като известно време подишаха чист въздух, робите се хванаха за ръце и затанцуваха, а Таманго поде бойната песен на своя род^[7], който някога бе пял, потегляйки на война. След като поиграха така известно време, сякаш изтощен от умора, Таманго се просна при краката на един моряк, който нехайно се бе облегал на планшира; останалите съзаклятници направиха същото. Така че всеки моряк се оказа ограден от няколко негри.

Изведнъж Таманго успява да счупи оковите си безшумно, надава силен вик, който трябва да послужи за сигнал, силно дръпва застаналия до него моряк за краката, събаря го, стъпва върху корема му, изтръгва пушката му и с нея застрелва дежурния офицер. В същото време всички дежурни моряци са нападнати, обезоръжени и начаса заклани. От всички страни се надигат бойни виковете. Надзирателят, у когото са ключовете на оковите, пада измежду първите. Тогава тъпна негри залива горната палуба. Онези, които не могат да намерят оръжие, грабват пръчките на рудана или греблата на спасителните лодки.

От този миг европейският екипаж беше загубен. Все пак неколцина моряци се отбраняваха на задния край на палубата; но те

нямаха нито оръжие, нито решителност. Лъоду беше още жив и не бе загубил нито капка от мъжеството си. Като забеляза, че Таманго е душата на заговора, той реши, че ако успее да го убие, лесно ще се справи със съучастниците му. Спусна се към негъра със сабя в ръка и силно му викна. Таманго веднага се втурна към него. Държеше пушката за дулото и я въртеше като боздуган. Двамата се срещнаха в един тесен проход, който водеше от предната към задната палуба. Таманго пръв замахна. С леко движение на тялото белият избягна удара. Пушката падна с трясък на палубата, цевта се строши и противоударът беше толкова силен, че Таманго я изпусна и остана незащитен. С усмивка на дяволска радост капитанът вдигна ръка, за да го прободне. Но Таманго беше пъргав като пантерите в родината му. Той се хвърли срещу противника си и сграбчи ръката, която държеше сабята. Единият се опита да задържи оръжието, другият — да го изтръгне. При тази бясна борба и двамата се строполиха, като африканецът попадна отдолу. Тогава, без да се отчайва, Таманго прегърна противника си с все сили и толкова здраво го захапа за гърлото, че бликна кръв като изпод зъбите на лъв. Сабята падна от омаломощената ръка на капитана. Таманго я взе, после стана с окървавена уста, нададе победен вик и започна да мушка полумъртвия си неприятел.

Нямаше вече съмнение в победата. Малцината моряци, които още бяха живи, се опитаха да просят милост от бунтовниците; но всички, дори и преводачът, който не им беше сторил никакво зло, бяха безмилостно изклани. Помощник-капитанът загина славно. Той се бе изтеглил към кърмата при едно малко оръдие, което се въртеше на ос и се пълнеше с картеч. С лявата си ръка обърна оръдието, а хванал сабята с дясната, така започна да се брани, че привлече маса негри. Тогава натисна спусъка на оръдието и сред гъстата тълпа проправи широка пътека, покрита с мъртъвци и умиращи. Миг след това бе разкъсан.

След като трупът на последния бял, нарязан и накълцан на парчета, бе хвърлен в морето, преситени от отмъщение, негрите вдигнаха очи към платната на кораба; все така издути от хладен вятър, те сякаш още бяха във властта на потисниците и отвеждаха победителите въпреки победата им към робство.

„Значи, всичко бе напразно — печално си помислиха те — и дали този голям фетиш на белите ще се съгласи да ни върне в нашата страна, след като проляхме кръвта на неговите господари?“

Неколцина казаха, че Таманго ще съумее да го застави да се подчини. И веднага започнаха да крещят и да викат: „Таманго!“

Той не бързаше да се покаже. Намериха го в каютата на кърмата. Застанал прав, с една ръка подпрян на окървавената сабя на капитана, той разсеяно бе протегнал другата на жена си Айше, която, коленичила пред него, я целуваше. Радостта от победата не намаляваше мрачната тревога, която личеше в цялото му държане. По-буден от останалите, той по-ясно от тях усещаше трудното си положение.

Най-сетне той се появи на горната палуба с привидно спокоен израз. Заставен от стотина дрезгави гласове да поеме управлението на кораба, той се приближи до кормилото с бавни крачки сякаш за да поотложи мига, в които щеше и за себе си, и за останалите да определи границата на властта си.

Всички негри, дори и най-глупавите, разбираха, че движението на кораба зависи от едно колело и кутията срещу него; но за тях този механизъм криеше някаква голяма тайна. Таманго дълго гледа компаса, движеше устни, сякаш четеше знаците, изписани върху него; после сложи ръка на челото си, сякаш мисли и пресмята нещо наум. Всички негри стояха около него със зяпнали уста, с ококорени очи и тревожно следяха и най-малкото му движение. Най-сетне с онова смесено чувство на страх и увереност, което се дължи на невежеството, той рязко завъртя колелото на кормилото.

Като благороден жребец, който се изправя на задните си крака, пришпорен от непредпазлив ездач, при тази нечувана маневра прекрасният бриг „Есперанс“ подскочи върху вълните, сякаш от възмущение искаше да се потопи заедно с неумелия кормчия. Необходимото съответствие между посоката на платната и на кормилото внезапно бе нарушено и корабът се наклони толкова рязко, сякаш щеше да потъне. Дългите му рей се забиха във вълните. Много негри изпадаха; неколцина бяха изхвърлени през борда. Скоро корабът гордо се изправи напреко на вълните, сякаш още веднъж да се пребори с гибелта. Вятърът още повече се засили и внезапно двете мачти се прекършиха с ужасен трясък на няколко стъпки от основата и покриха палубата с трески и с тежка мрежа от въжета.

Ужасени, негрите се разkreсяха и се спуснаха към люковете; но понеже вятърът вече не срещаше препятствие, корабът се изправи и вълните кротко го залюскаха. Тогава най-смелите негри се изкачиха на горната палуба и разчистиха отломките, които я покриваха. Таманго стоеше неподвижен, облегал лакът на кутията с компаса, скрил лице в прегънатата си ръка. Айше беше до него, но не смееше да му заговори. Постепенно негрите се приближиха: надигна се шепот, който скоро премина във вой от упреци и ругатни.

— Предател! Измамник! — викаха те. — Ти си виновен за всичките ни мъки; ти ни продаде на белите, ти ни застави да се разбунтуваме против тях, ти ни се хвалеше с умението си и ти ни обеща да ни върнеш в родината. А ние излязохме глупави и ти повярвахме! Ето че сега за малко всички не загинахме, защото ти оскърби фетиша на белите.

Таманго гордо вдигна глава и негрите, които го бяха наобиколили, смутено отстъпиха. Той взе две пушки, направи знак на жена си да го последва, пресече тълпата, която се разстъпи пред него, и се отправи към носа на кораба. Там издигна нещо като защитна преграда от празни бурета и дъски; после седна в това своего рода укрепление, от което заплашително се подаваха щикове на двете му пушки. Оставиха го на мира. Едни бунтовници плачеха, други вдигаха ръце към небето, призоваваха и своите богове, и боговете на белите; трети, коленичили пред компаса, чието непрестанно движение гледаха удивено, го молеха да ги върне в родината им; най-сетне някои, обзети от дълбоко отчаяние, налягаха по палубата. Представете си сред тези отчаяни хора жени и деца, виещи от ужас, и двадесетина ранени, молещи за помощ, на които никой не обръщаше внимание.

Изведнъж на горната палуба се появи един негр; лицето му сияеше; той извика, че е открил мястото, където белите държали ракията си; радостта и поведението му ясно свидетелствуваха, че я е опитал. При тази новина в миг виковете на нещастниците секнаха. Те изтичаха към кантината и започнаха да се наливат с напитки.

Един час по-късно те скачаха и се смееха по палубата, предаваха се на всички безчинства на най-скотското пиянство. Техните танци и песни се съпровождаха от стенанията и риданията на ранените. Така премина останалата част от деня и цялата нощ.

На утрото, когато се събудиха, отново изпаднаха в отчаяние. През нощта мнозина ранени бяха умрели. Корабът се носеше по вълните, заобиколен от трупове. Морето беше развълнувано, небето — облачно. Събраха, се на съвет. Някои чираци в магьосническото изкуство, които не се бяха осмелили да споменат за познанията си пред Таманго, един след друг предложиха услугите си. Опитаха какви ли не мощни заклинания. При всеки безполезен опит отчаянието нарастваше. Най-сетне отново споменаха за Таманго, който още не бе излязъл от укреплението си. В края на краищата той беше най-ученият между тях и само той можеше да ги спаси от ужасното положение, в което се намираха. Един старец бе упълномощен да отиде при него и да му направи предложение за мир. Помоли го да излезе и да даде мнението си; но непреклонен като Кориолан, Таманго остана глух към молбите му. През нощта, сред бъркотията, той се бе запасил със сухари и солено месо. Изглежда, беше решил да живее сам в убежището си.

Оставаше ракията. Тя поне им помагаше да забравят и морето, и робството, и близката смърт. Можеха да спят, да сънуват Африка, да виждат гори и каучукови дървета, покрити със слама колиби, баобаби, всеки от които може да заслони под сянката си цяло село. Оргията от предишния ден отново започна. Така изтекоха няколко дни. Крещяха, плачеха, скубеха си косите, после се напиваха и заспиваха — така живееха. Неколцина умряха от преливане; други се хвърлиха в морето или се прободоха с нож.

Една сутрин Таманго излезе от крепостта си и застана до строшената главна мачта.

— Роби — започна той, — духът ми се яви насън и ми каза как да ви измъкна отгук, за да ви върна в родината. Заради вашата неблагодарност заслужавате да ви изоставя; но ми е жал за жените и децата, които пищят. Прощавам ви, слушайте ме!

Всички негри почтително наведоха глави и се струпяха около него.

— Само белите — продължи Таманго — знаят силни магически думи, които заставят големите дървени къщи като тази да се движат, но ние можем да караме накъдето искаме леките лодки, те приличат на лодките в нашата страна.

И той посочи мауната и другите лодки на кораба.

— Да ги напълним с припаси, да се качим в тях и да гребем по посока на вятъра; моят и ваш повелител ще го накара да духа към нашата родина.

Повярвах му. Но по-безумен план не можеше да се измисли. Таманго не умееше да си служи с компас и под непознато небе можеше само да се скита напосоки. Той си представяше, че ако гребат все направо пред себе си, накрая ще стигнат до земя, обитавана от чернокожи, защото на тоя свят негрите притежават земята, а белите живеят на кораби. Това бе чувал от майка си.

Скоро всичко бе готово за спускане във водата; но се оказа, че само мауната и една от малките лодки са в състояние да плават. А те съвсем не можеха да поберат осемдесетте още живи негри. Наложих да изоставят всички ранени и болни. Повечето от тях помолиха другарите си да ги убият, преди да тръгнат.

Двете лодки, спуснати във водата с безкрайни усилия и прекалено натоварени, се отделиха от кораба и заплаваха по развълнуваното море, което всеки миг заплашваше да ги погълне. Най-напред се отдалечи малката лодка. Таманго и Айше се бяха настанили в мауната, която беше много по-тежка и по-натоварена и затова остана значително по-назад. Още се чуваха стенанията на неколцината нещастници, изоставени на кораба, когато една доста силна вълна поде напреко мауната и я напълни с вода. Тя потъна за по-малко от минута. Хората в малката лодка видяха нещастията и загребаха още по-бързо, за да не се наложи да приберат някои оцелели корабокрушенци. Почти всички, които бяха в мауната, се издавиха. Само дванадесетина успяха да се доберат до кораба. Между тях бяха Таманго и Айше. Когато слънцето залезе, те видяха как малката лодка изчезна от хоризонта; но какво стана с нея, не се знае.

Защо да отегчавам читателя с отвратителното описание на мъките и глада? В тясно пространство двадесетина души, ту клатушкани от бурното море, ту изгаряни от палещото слънце, всеки ден си оспорват незначителните остатъци от провизии. Всяко парче сухар се изтръгва с бой и слабият умира не защото силният го убива, а защото го оставя да умре. След няколко дена на борда на брига „Есперанс“ имаше само двама живи — Таманго и Айше.

* * *

Една нощ морето беше развълнувано, вятърът силно духаше, а мракът беше толкова дълбок, че от кърмата не се виждаше до носа. Айше лежеше на един дюшек в капитанската каюта, а Таманго седеше при нозете ѝ. И двамата отдавна мълчаха.

— Таманго — най-сетне извика Айше, — всички тези страдания са само заради мене...

— Аз не страдам — отвърна рязко той. И хвърли на дюшека до жена си половин сухар, който му бе останал.

— Задръж го за себе си — рече тя и полека бутна сухара. — Аз вече не съм гладна. Пък и защо ли да ям? Нима не е настъпил часът ми?

Таманго стана, без да отвърне, залитайки се качи на палубата и седна до едната строшена мачта. Обронил глава на гърдите си, започна да подсвирква песента на рода си. Изведнъж се чу силен вик, който надви шума на морето и на вятъра; мярна се светлина. Той чу и други викове и един голям черен кораб бързо се плъзна толкова близо, че рейте минаха над главата му. Видя само две лица, осветени от фенер, окачен на една мачта. Хората още веднъж извикаха и веднага след това, понесен от вятъра, техният кораб изчезна в мрака. Вероятно дежурните бяха забелязали разбития кораб, но бурното море им попречи да завият. Миг по-късно Таманго видя пламък на оръдие и чу грохот на експлозия, после видя пламъка на още едно оръдие, но не чу никакъв шум; после вече нищо не видя. На другия ден на хоризонта не се виждаше никакво платно. Таманго отново легна на дюшека и затвори очи. През нощта жена му Айше беше умряла.

* * *

Не знам колко време по-късно от английската фрегата „Белон“ забелязаха някакъв кораб без мачти и очевидно изоставен от екипажа си. С лодка отидоха до кораба и намериха една мъртва негърка и един толкова слаб и изтощен негър, че приличаше на мумия. Беше в безсъзнание, но още дишаше. Лекарят се зае с него, направи

необходимото и когато „Белон“ пристигна в Кингстън, Таманго беше вече напълно здрав. Разпитаха го за историята му. Той разказа каквото знаеше. Плантаторите на острова искаха веднага да бъде обесен като негър бунтовник; но губернаторът беше човечен мъж, заинтересува се за него и намери, че негърът може да бъде оправдан, понеже в края на краищата бе просто използвал правото на законна самоотбрана; пък и в края на краищата избитите от него хора бяха французи.

С Таманго се отнесоха като с негър, заложен при конфискация на кораб, който пренася роби за продан. Върнаха му свободата, с други думи, заставиха го да работи за правителството; но получаваеше по шест су на ден и го хранеха. Беше много красив мъж. Командирът на седемдесет и пети полк го видя и го взе да свири на чинели в оркестъра на полка. Таманго понаучи английски, но почти не говореше. Затова пък пиеше прекалено много ром и тафия^[8]. Умря в болницата от белодробно възпаление.

---

[1] Така сами се наричат търговците на негри. — Б.а. ↑

[2] Бриг — двумачтов кораб. — Б.пр. ↑

[3] „Есперанс“ (фр.) — надежда. — Б.пр. ↑

[4] Йолофи — едно от най-многобройните сенегалски племена. — Б.пр. ↑

[5] Кабелт — морска мярка за дължина, равна на около 200 метра. — Б.пр. ↑

[6] Планшир — греда, прикрепена към горяни край на борда на кораб или на лодка. — Б.пр. ↑

[7] Всеки негърски вожд има своя песен. — Б.а. ↑

[8] Тафия — ракия от захарна тръст. — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.